

Валла, Лоренцо

Вáлла, Лорéнцо (лат. *Vallensis Laurentius*, італ. *Valla, Lorenzo*; бл. 1407, м. П'яченца або м. Рим, тепер Італія — 1457, м. Рим, тепер Італія; похований у Латеранській базиліці в Римі) — філософ, гуманіст, перекладач, основоположник історико-філологічної критики.

Валла, Лоренцо (Valla, Lorenzo)

Народження	бл. 1407
Місце народження	П'яченца
Смерть	1457
Місце смерті	Рим
Місце поховання	Латеранська базиліка в Римі
Місце діяльності	Італія
Напрями діяльності	філософія, філологія, переклад
Традиція/школа	гуманізм

Зміст

- 1 Життєпис
- 2 Спадщина
- 3 Історико-філологічна критика
- 4 Визнання
- 5 Додатково
- 6 Праці
- 7 Література
- 8 Автор ВУЕ
- 9 Важливо!

Життєпис

Походив із сім'ї куріалів (високоосвіченої чиновницької верхівки папської курії). Батько — юрист, адвокат консисторії, доктор цивільного і канонічного права. Після його смерті (1420) підліток залишився під опікою матері й дядька.

Дитинство і юність провів при курії Мартина V, де діяв гурток гуманістів. Імовірно там опанував класичну латинську і давньогрецьку мови. Питання про те, де саме Валла навчався і яку отримав освіту, непрояснене.

Винятковий вплив на юнака справила спадщина Квінтіліана, а саме трактат «Навчання оратора» (знайдений 1416). Відомо, що Лоренцо присвятив ритору свій перший твір (не зберігся) «Про порівняння Цицерона з Квінтіліаном», де нещадно критикував Цицерона.

Не зміг отримати посади в курії (за припущеннями, через інтриги Поджо Браччоліні), переїхав у м. Павію. Викладав риторику: з 1429 — у приватній школі, 1431–1433 — в університеті. Гостро критикував університетських колег за «кухонну латину» і схоластику, написав різкий памфлет проти юристів («Про девізи та геральдичні знаки»). Наслідком став замах на його життя, через що Валла був змушений залишити місто.

Знайшов прихисток у м. Неаполі. 1435 або 1436 став секретарем короля й мецената Альфонсо V Арагонського (1416–1458), вороже налаштованого до курії. Під його протекцією писав сміливі антиклерикальні твори. 1444 мислитель був притягнутий до суду інквізиції за звинуваченням у єресі, врятований завдяки заступництву короля.

1448 повернувся до м. Рима, отримав від папи-гуманіста Миколая V посаду апостольського секретаря, викладав риторику в Римському університеті.

Спадщина

Відомий сміливою і дошкульною критикою авторитетів, як церковних, так і світських (зокрема, Аристотеля, Цицерона, Боеція, Фоми Аквінського), вів гостру полеміку із сучасниками-гуманістами.

Автор низки праць, де порушував логічні, метафізичні, етичні, естетичні, мовознавчі проблеми. Серед них: «Про насолоду» («De Voluptate»; 1431), «Перегляд діалектики і філософії» («Repastinatio dialectice et philosophie»; бл. 1440; в 3 кн.), «Про свободу волі» («De libero arbitrio»; бл. 1440), «Заява про хибний і видуманий дар Костянтина» («De falso credita et ementita Constantini donatione declamatio»; 1440, опублікована 1517), «Про красу латини» («Elegantiarum libri sex», в 6 кн.; опубл. 1471), присвячену лінгвістичним, стилістичним, риторичним канонам латинської мови та ін. Писав історичні праці, залишив переклади Геродота, Фукідіда, фрагментів «Іліади» тощо.

Полюбляв форму діалогу, що дозволяла співставляти різні думки, спонукати читача до міркувань і водночас замаскувати позицію автора (особливо у небезпечних тоді питаннях критики церкви, християнських догм і моралі).

Обґрунтовував і захищав ідеї епікуреїзму, вважав природним усе те, що сприяє задоволенню, самозбереженню, щастю людини. Відкидав моральні принципи офіційного християнства, ідею вродженої зіпсованості людини, ідеали аскетизму, спілкування з Богом як вищої мети. Бог для нього це передусім джерело усіх благ для людини. Заперечував самі принципи чернечого життя, відкрито писав про лицемірство церковної моралі. Обстоював свободу думки і почуттів, цінність природних людських бажань.

Захищав позиції невтручання церкви у світські справи. Міркував про свободу народу вирішувати свою долю, повалити тирана, змінити форму правління.

Разом з тим, критикуючи клерикалізм, Валла не був ворожим християнству як такому, цікавився церковно-богословськими питаннями, особливо в останній (римський) період своєї діяльності. Уклав філологічні поправки до чинного перекладу Нового Завіту.

Історико-філологічна критика

Трактат Валли «Заява про хибний і видуманий дар Костянтина» заклав основи історико-філологічної критики, а також стилометрії. Праця була написана на замовлення Альфонсо V і мала на меті спростувати претензії римських пап на сюзеренітет над Неаполітанським королівством. За формою є науковим і доказовим запереченням т. з. Костянтинового дару — підробленого дарчого акту, який живив домагання папства на світську владу. Проаналізував документ у різних аспектах — філологічному, історичному, етнографічному, логічному, із залученням даних археології, нумізматики тощо, на підставі чого довів його фальшивість. Трактат, що підривав основи теократії, поширювався у списках, папа Євгеній IV заборонив його читати під загрозою відлучення від церкви.

Залишив по собі інші зразки філологічної критики: обґрунтував, що «Риторика до Гереннія», приписувана Цицерону, насправді йому не належить (цей висновок поділяє й сучасна філологія); спростував атрибуцію «Ареопагітик» Діонісію Ареопагіту.

Визнання

Філософсько-етичні, релігієзнавчі, історичні розвідки Л. Валли відіграли вагомий роль у розвитку наукового світогляду, формуванні новочасної ідеології європейського суспільства.

Додатково

Мислитель не був одружений, але в римський період життя мав подругу, виховував трьох дітей. Відмову від шлюбу пояснюють працею у Ватикані і планами прийняти священицький сан.

Праці

- Opera omnia : in 2 vol. Turin : Bottega d'Erasmus, 1962.
- Scritti filosofici e religiosi. Roma : Edizioni di Storia e Letteratura, 2009. 470 p.
- Dialectical Disputations : in 2 vol. Cambridge; London : Harvard University Press, 2012.
- Р о с п е р е к л. — Заявление о ложном и вымышленном дарении Константина // Вестник Московского государственного университета. 1961. № 4. С. 35–53.
- Об истинном и ложном благе. О свободе воли. Москва : Наука, 1989. 469 с.

Література

1. Хоментовская А. И. Лоренцо Валла — великий итальянский гуманист. Москва; Ленинград : Наука, 1964. 146 с.
2. Гуковский М. А. Итальянское Возрождение. 2-е изд., испр. и доп. Ленинград : Ленинградский государственный университет, 1990. 624 с.
3. The Cambridge Companion to Renaissance Philosophy / Ed. by J. Hankins. Cambridge : Cambridge University Press, 2007. 430 p.
4. Lodi N. In Defense of Common Sense: Lorenzo Valla's Humanist Critique of Scholastic Philosophy. Cambridge : Harvard University Press, 2009. 416 p.
5. Балух В. Лоренцо Валла — видатний представник епохи відродження // Україна — Європа — Світ. 2011. Вип. 5: Україна — Європа — Світ: історико-політичні та гуманітарні аспекти розвитку : у 2 ч. Ч. 2. С. 179–187. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/1799>
6. Byrne P. «Cast out into the hellish night»: Pagan Virtue and Pagan Poetics in Lorenzo Valla's «De voluptate» // Ex Historia. 2013. Vol. 5. P. 48–73.
7. Lorenzo Valla. Correspondence / Ed. by B. Cook. Cambridge : Harvard University Press, 2014. 448 p.

Автор ВУЕ

В. Е. Туренко

Покликання на цю статтю: Туренко В. Е. Валла, Лоренцо // Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Валла, Лоренцо> (дата звернення: 23.01.2023).

Статус гасла: Оприлюднено

Оприлюднено: 27.02.2022